

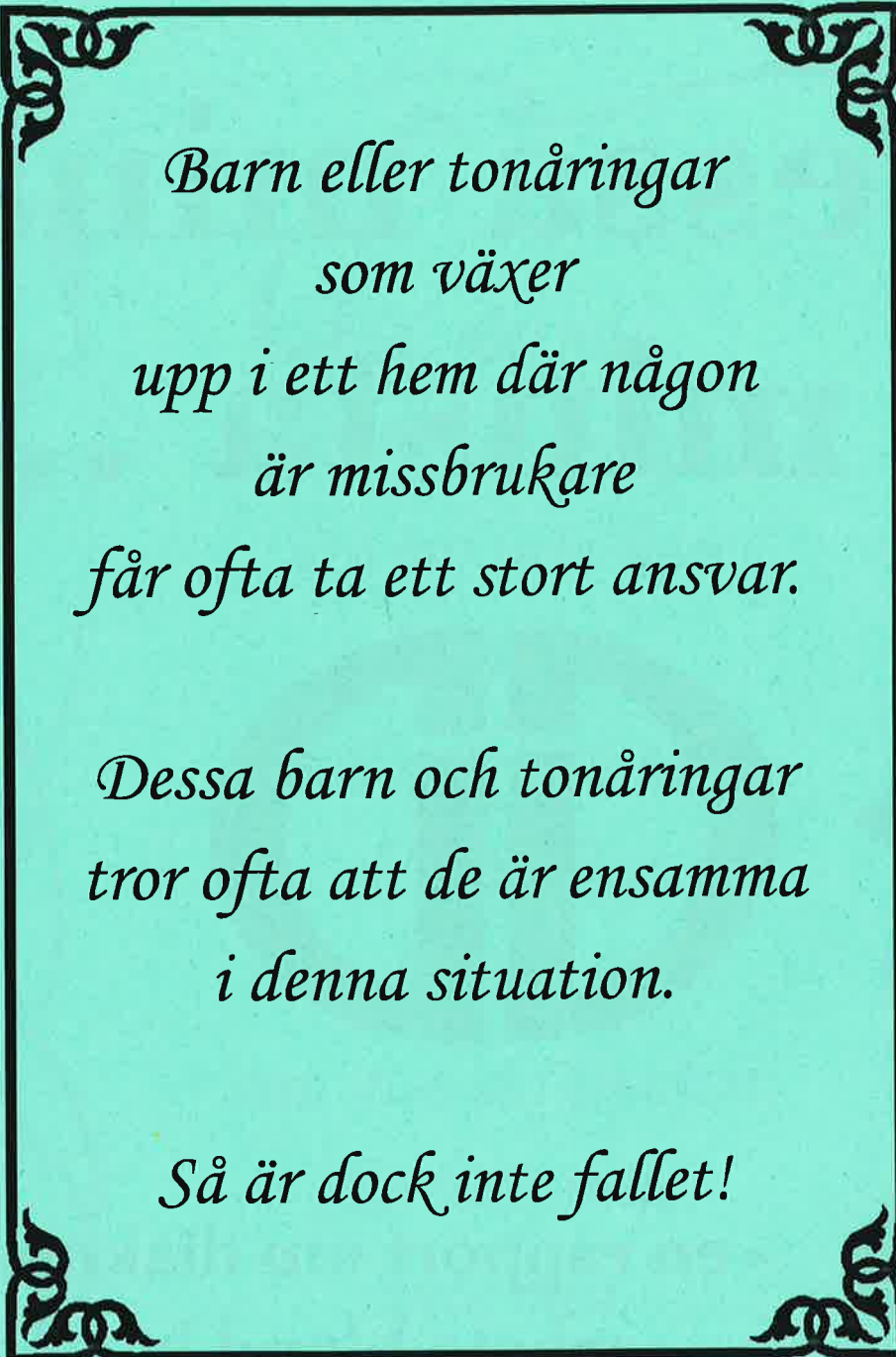

Dessa mina minsta ...

**- en rapport om diakonalt
arbete bland barn till
missbrukare i Strängnäs stift**

*Barn eller tonåringar
som växer
upp i ett hem där någon
är missbrukare
får ofta ta ett stort ansvar.*

*Dessa barn och tonåringar
tror ofta att de är ensamma
i denna situation.*

Så är dock inte fallet!

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I. INLEDNING	2	7. PRESENTATION AV	
1.1 Tre studier	2	PROJEKT/VERKSAMHETER	11
2. ERSTA VÄNDPUNKTEN	3	7.1 NKR-Centrum/Nynäshamn	11
3. BARNENS LIVSVILLKOR	4	7.2 Bromsen/Mellösa	11
4. FAMILJEMÖNSTRET	4	7.3 Nävertorpskyrkan/Katrineholm	11
4.1 Möjliggöraren	4	7.4 Brunnäng/Östertälje	12
4.2 Hjälden	5	7.5 Trosa-Vagnhärad	12
4.3 Rebellen	5	7.6 Regnbågen/Strängnäs	12
4.4 Tapetblommen	5	7.7 Cumulus/Nyköping	12
4.5 Clownen	5	7.8 Raketen/Eskilstuna	13
4.6 Självkänedom	5	7.9 Huven/Eskilstuna	14
5. ARBETET MED BARNEN	6	7.10 Sputnik/Örebro	15
5.1 Mål och syften	6	8. UTVÄRDERINGAR	16
5.2 Ledarutbildningar	6	8.1 Cumulus	16
5.2.1 Barngruppsledaren som	6	8.2 Huven	17
5.2.2 Grundutbildning	6	8.3 Jag tycker jag är	18
5.2.3Handledning	7	9. SLUTORD	19
5.3 Starta verksamhet/projekt	7	10. LITTERATUR- & FILMTIPS	20
5.4 Information	9	10.1 Källförteckning	20
6. ANSVAR OCH UPPDRAG	10	10.2 Lästips	20
6.1 Kyrkans motiv	10	10.3 Filmtips	20
6.2 Diakonala ansvaret	10	10.4 Litteraturförslag från	
6.3 Diakonala uppdraget	10	Ersta Vändpunkten	21
		10.5 Adresslista	22

SYFTET MED DENNA RAPPORT ÄR:

Tydliggöra behovet av att arbeta för att ge stöd till barn som lever i familjer med missbruk.

Visa några möjliga vägar att gå (olika arbetssätt).

Ge en lägesbeskrivning av de av oss kända projekt och verksamheter som pågår i stiftet.

Delge läsarna en del av de utvärderingar som är gjorda.

Allt detta för att väcka intresse, förståelse, nyfikenhet och medvetenhet hos församlingarnas diakonala medarbetare, förtroendevalda och andra intresserade.

1. INLEDNING

"Så länge människan brukat och missbrukat alkohol har konsekvenserna och skadorna för den som har hög alkoholkonsumtion varit kända. Konsekvenserna för anhöriga, både vuxna och barn, när någon i familjen missbrukar alkohol har däremot inte varit kända lika länge."

Folkhälsoinstitutet 1996:107

Genom de studier som gjorts vet vi att det är utomordentligt viktigt att se och komma ihåg dessa barn som ända från moderlivet lever i riskzoner av olika slag.

Det är allmänt känt att alkohol under graviditeten kan skada fostret, fysiskt och psykiskt. Det lilla barnet som har en eller två missbrukande föräldrar lever i riskzon beträffande sin hälsa och utveckling då missbrukande föräldrar inte sällan har brister i sitt föräldraskap. Vi vet ju att barn behöver få sina grundläggande psykologiska behov tillfredställda för att utvecklas till harmoniska vuxna.

Ett missbruk stör alltid relationerna och spelet mellan barn och förälder samt påverkar de grundläggande behoven.

1.1 TRE STUDIER

När det gäller studier och forskning på barn till missbrukande föräldrar bör tre studier nämnas.

Professor Ingvar Nylander, som på 1950-talet kunde visa att barn till alkoholiserade fäder var fysiskt och psykiskt försummade och visade en rad störningar i sitt beteende, som sömnproblem, ångest och nedstämdhet, huvud- och magvärk, trötthet och illamående.

Professor Per-Anders Rydelius, gjorde 20 år senare en uppföljning på Nylanders studie. Han fann att det inte hade gått bra för 60% av barnen. Flickorna i gruppen hade klarat sig bättre än pojkarna, hos dem kunde man påvisa en större förmåga till anpassning. Hos pojkarna visade det sig att var fjärde var utslagen redan i tonåren, och problemen fortsatte i vuxen ålder med kriminalitet, missbruk och arbetslöshet.

Rydellius menade att man kan upptäcka den här riskgruppen tidigt, redan i förskole- och skolåldern eftersom de tidigt uppvisar symtom.

Margaret Cork, visar i sin undersökning "De glömda barnen", påbörjad 1966 och redovisad på svenska 1985, att "nästan alla barnen (i undersökningen) tycktes känna en tillfredställelse och befrielse av att få tala med någon om ett ämne, som vanligen var tabu."

En annan av hennes slutsatser var att det som påverkade barnen mest i negativ bemärkelse var inte föräldrarnas alkoholkonsumtion i första hand, utan den ständiga disharmonin, bråken, grälen och föräldrarnas avvisande sätt mot dem.

Undersökningen visade menar *Cork*, på en "dramatisk känslomässig skilsmässa" mellan föräldrar och barn. *Cork* menar också att det faktum att den alkoholiserade föräldern blivit nykter sällan innebär någon större skillnad av det känslomässiga klimatet i familjen.

"Att uppnå helnykterhet hos alkoholisten kan inte längre accepteras som den punkt där behandlingen kan avbrytas, den bör snarare ses som en nyckelpunkt för den pågående behandlingen av familjen och dess olika medlemmar".

I dagens samhälle breder våld, mobbing, missbruk och kriminalitet ut sig - och vad värre är, det kryper allt lägre ner i åldrarna.

Rapporter och erfarenheter pekar tydligt på sambandet mellan dessa problem. Vi börjar se och förstå att det finns ett samband mellan missbrukande föräldrar och barn med speciella problem som vi tidigare bara anat.

Den medberoendes svårigheter och livssituation börjar uppmärksammas alltmer. Nu har vi genom rapporter och pionjärarbeten fått metoder och kunskaper att arbeta med och för dessa barn - de glömda barnen.

Enligt Maslows behovsteori behöver barnen/ ungdomarna, stabilitet, skydd, struktur och ordning, lagar och gränser samt frihet från fruktan och kaos. Allt detta för att kunna

utvecklas till fungerande, harmoniska och trygga vuxna, att hitta en identitet.

2. ERSTA VÄNDPUNKTEN

Ersta Vändpunkten startade 1989 stödgrupper för barn till missbrukare. Vändpunktens program, CAP (children are people too) är ett AA-relaterat pedagogiskt program som introducerades i Sverige av Ersta Vändpunkten. Relationen till AA (Anonyma Alkoholister) gör att man ser alkoholismen som en sjukdom - familjesjukdom - som karaktäriseras av *kontrollförlust*, obotlig men behandlingsbar.

Det går att reparera skadorna som missbrukarnas barn får under sin uppväxttid bland droger och alkoholproblem. Det handlar om att bryta förnekelse, inse verkligheten och få stor kunskap om bl a sjukdomen, drogerna och alkoholen. *Med ökad kunskap får barnen en ökad medvetenhet som kan leda till att de får en ökad valfrihet, d v s de kan själva börja styra sina liv.*

På detta sätt fungerar Vändpunkten som våld- och drogförebyggande, eftersom barnen själva får lära sig ta ansvar för sina liv och fatta egna beslut.

Ersta Vändpunkten har utvecklats så här:

1986	Vuxenprogrammet
1989	Barnprogrammet 6-8 och 9-12 år
1990	Tonårsprogrammet
1995	Docent Thomas Lindstein, sociala högskolan i Stockholm kommer med sin första rapport om programmen.

"Det finns så mycket kraft i det pedagogiska programmet och ledarskapet på Vändpunkten att barnen verkligen kan bli hjälpta", säger Lindstein.

Där man arbetat en tid med barn och ungdomar har man märkt ett sug efter information till andra anhöriggrupper. Det blir bättre klimat i familjen om föräldrarna också får kunskap - även om de inte på en gång väljer ett nyktert alternativ att leva. Ersta Vändpunkten är en banbrytande pionjär på detta område och har inspirerat många till satsningar på efterföljandets väg.

"Efter denna studie är jag emellertid också övertygad om att det finns fog för barnens, föräldrarnas och de inremitterande yrkespraktikernas bakomliggande förhoppningar om att barnen också skall få hjälp, förändras och utvecklas bort från självdestruktiva förhållningssätt till friare och konstruktivare sätt att möta omvärlden."

Lindstein 1995

3. BARNENS LIVSVILLKOR

Att vara barn i en missbruksfamilj är att leva i ett utanförskap på många sätt:

- att leva ett liv där hela min tillvaro styrs av att på alla sätt bevara *hemligheten*
- att ständigt leva med *skulden* och *skammen* på mina axlar - är det mitt fel?
- att inte få den *trygghet, fasthet och lugn* som man behöver för att utveckla sin självkänsla och sin personlighet
- att *aldrig våga lita* på någon - inte ens sig själv, för man har blivit sviken så ofta
- att lära sig att *aldrig känna efter*.

Allt detta leder till att barnen blir glömda, osynliga, även om många av dem ofta lever ett utåtagerande liv.

Lär dig förstå deras rop:

Se mig, hör mig, rör mig - bry dig!

Som tidigare påpekats så påverkas barns uppväxtförhållande på olika sätt och grader av missbruk i familjen. Detta sker oberoende av familjens ekonomiska och sociala situation.

Vi kan urskilja tre livsmönster som barnen använder för att klara vardagen, knutna till livsvillkoren.

- Att förneka känslor och intryck för att slippa känna smärta.
- Att inte lita på någon är ett skydd mot en obehaglig verklighet. Löften och utfästelser som bara glöms bort skadar tilliten till föräldrar och andra människor.
- Hemlighållandet av det som sker i familjen, att inte berätta vad som sker. Inte ens inom familjen talas om det. Barnet är trots rädsla och ångest mycket lojal med sina föräldrar.

Det finns andra villkor och mönster som styr.

Hit kan vi räkna gräl, bråk, våld och övergrepp. Ibland riktat mot barnen men också mot en förälder i barnets åsyn. En konsekvens av detta är ansvarstagandet, den ställföreträdande vuxne och känslan av otillräcklighet.

Sammanfattningsvis vill jag påpeka att dessa **ojämlika uppväxtvillkor** ger inte barn till missbrukare samma förutsättningar som andra barn och utgör en hälsorisk för dem.

När det gäller risken för eget missbruk bland dessa barn är det viktigt att inte fastna i riskernas orsak, om vi väljer att se missbruk som genetiskt eller socialt betingat. De kunskaper och forskningsresultat vi har talar sitt tydliga språk och det borde vara mer än nog för att motivera stora insatser när det gäller de drogförebyggande insatserna.

4. FAMILJEMÖNSTRET

För att kunna klara av livet i en missbruksfamilj (det gäller även andra dysfunktionella familjer) kan man oftast se klara och ofta mycket fasta rollmönster som utvecklas i familjen.

Man brukar tala om:

- Möjliggöraren (den medberoende)
- Hjärten
- Rebellen (syndabocken)
- Tapetblomman (den osynliga)
- Clownen

En kort och schematisk karaktärisering av varje roll skulle kunna se ut så här:

4.1 MÖJLIGGÖRAREN

Känner sig:

Arg, förvirrad, spröd, sårbar, maktlös, rädd, sorgsen, bitter, otillräcklig, bär på skuld och skam och har lågt självförsvar

Visar utåt:

Skyddar barnen, är överansvarig, har stort kontrollbehov, frusna känslor, förnekar, absorberas av grubbel, kontrolltvång, har stressrelaterade sjukdomar och tvångsmässiga beteenden som; mat, tobak, sex, motion, sötsaker, arbete etc

Priset: Självutplåning

"Dessa mina minsta..."

Katrin Palmer, Strängnäs stift 1997

4.2 HJÄLTEN

- som strävar efter att hela familjemärtan

Känner sig:

Sårad, skräckslagen, arg, otillräcklig, vågar inte visa känslor, fattar logiska beslut om känslor

Visar utåt:

Stressrelaterad sjukdom, är målmedveten, är omhändertagande, överambitiös, stolt, lyckad, ledarfigur, självständig, hjälpsam, rädd att göra bort sig, gifter sig med en alkoholist, arbetar för godkännande, ansvarskännande

Priset: Arbetsnarkoman med tvångsmässiga prestationskrav, risk för utbrändhet.

4.3 REBELLEN

- försöker dra uppmärksamhet från familjen

Känner sig:

Iltsken, oförmögen, förvirrad, känslig, ensam, rädd, omöjlig, hatisk

Visar utåt:

Lämnar familjen känslomässigt, skolkar, är trotsig kan ha eget missbruk, aggressivitet, kan ha självmordstankar, mycket bråk med polis, olycksfågel

Priset: Ensamhet, eget missbruk, en känsla av att vara annorlunda och övergiven.

4.4 TAPETBLOMMEN

- allt för att inte skapa ytterligare problem

Känner sig:

Sorgsen, ledsen, smärtfylld, ensam, rädd, ignorerad "jag finns inte - ingen skall se mig"

Visar utåt:

Astma, allergi, sängvätning, har inga vänner förutom kramdjuren, har låtsaskompisar, barnslig, tyst och blyg, känslomässigt skör, ser och hör allt, samlare, sitter vid TV/dator, drar sig undan, vikt/ät-problem, förväntar sig ingenting.

Priset: Ingen livsglädje, självmordsbenägen, identitetslös.

Risk: Att bli utsatt för övergrepp

4.5 CLOWNEN

- försöker alltid lätta upp stämningen

Känner sig:

Sårad, sorgsen, ilsken, ensam, känner sig feg, bortglömd

Visar utåt:

Fullföljer inte åtaganden, är vilsen, är aldrig allvarlig, har fobier, är hyperaktiv, gråter, har humor som vapen, gifter sig ofta med en hjälte, skojar bort kritik, är söt, rar och hjälpsam.

Priset : Kan inte hantera stress och konflikter. Ensamhet en stor risk.

4.6 SJÄLVKÄNNEDOM

Med hjälp till ökad insikt om sig själva lär sig personerna att hantera sina roller och kan ta in flera av dem, vilket är det normala. Det är svårt att lära sig ärlighet och tillit, men att våga visa känslor är genombrottet till ökad självkännetdom.

Hjälten: Har kvalifikationer som gör honom till en bra ledare som törs visa sina känslor till hjälp för andra. Känner att han har ett eget värde utan arrogans.

Rebellen: Blir rik av sina erfarenheter. Fördomer inte - har varit med själv. Äger självdisciplin, är produktiv och stabil som människa. Känner respekt för andra.

Tapetblomman: Är ofta kreativ och konstnärligt begåvad. Behöver mer ensamhet än andra, trivs med sig själv. Är en god lyssnare, ger trygghet och omtanke.

Clownen: En kul person med mycket humor. Med självdisciplin blir han/hon lite hjälte-liknande. Är ofta artistiskt begåvad.

Av ovanstående resonemang är det ställt utom alla tvivel att alla insatser för missbrukarnas barn är nödvändiga. Enkelt uttryckt handlar det om att bryta mönster och traditioner för att minska ohälsa och nyrekrytering av missbrukare.

*Kjell Snickars, Provita
Föreläsning, Brommadiologen 1995*

5. ARBETET MED BARNEN

5.1 MÅL OCH SYFTEN

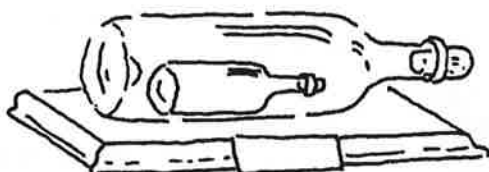
- summerade från studerade verksamheter

Mål för arbetet med barn till missbrukare:

- Ge barn och ungdomar som lever i en familj där någon missbrukar stöd att våga prata om sin situation.
- Stärka barns och ungdomars medvetenhet om den egna rollen och hur den påverkar dem i en familj där någon missbrukar.
- Hjälpa barn och ungdomar att lyfta av känslan av skuld och skam och ansvarstagande för missbrukaren.
- Förebygga kommande sociala och psykiska problem som lätt blir följderna av att leva nära någon som missbrukar.
- Ge kunskap om vad missbruk är, och på så sätt verka drogförebyggande.
- Stärka barns och ungdomars förmåga att fatta egna beslut.

Utåtriktade och organisatoriska mål:

- Att synliggöra barnens och ungdomarnas livsvillkor.
- Att förankra gruppverksamheter för missbrukares barn, ungdomar, vuxna anhöriga som ett bra arbetssätt i kommun, landsting och kyrka. Att kunna hitta organisatoriska och ekonomiska lösningar för huvudmannaskap.
- Att sprida information och kunskap om anhörigproblematiken.
- Genom att uppmärksamma denna grupp barn och ungdomars livsvillkor, får man dem att må bättre, öka deras tillit till andra människor, ge dem ett ökat kontaktnät och ge dem förutsättningar att även på sikt vara bättre rustade att leva sina egna liv.
- Att denna metod att arbeta pedagogiskt med missbrukarnas barn skall ses som en viktig del i andra drogförebyggande program.

5.2 LEDARUTBILDNINGAR

5.2.1 Barngruppsledaren som viktig vuxen

Nätverket runt familjen och eventuella andra vuxna som kan engagera sig när föräldrarna sviktar är av stor betydelse. Barnen kan få ha, och mår bra av känslomässiga vuxenrelationer utanför kärnfamiljen. Det kan vara mor- och farföräldrar, lärare, fritidsledare eller andra vuxna i deras vardag som blir barnets *viktige vuxne*.

Det viktiga är att de stödjande vuxna accepterar barnet till fullo, är hoppningivande och att de har förmåga att ge barnet

möjlighet att utveckla självförtroende och tillförsikt. Den vuxne blir en förebild, vän och förtrogen, som kan göra att barnet får sin verklighet bekräftad.

Det är en tillfredsställelse för dem som arbetar med barn att veta att trots svåra upplevelser och otrygghet i barndomen är även en blygsam insats betydelsefull för en gynnsam vidareutveckling.

5.2.2 Grundutbildning

Det är viktigt att ha "ordentligt på fötterna" innan gruppstart. Det finns flera olika vägar att skaffa sig utbildning på. Jag vill nämna följande:

- *Ersta Vändpunktens ledarutbildning*
Två veckors teoretisk utbildning samt en termins praktik i en barn- eller tonårsgrupp. Utbildningen ger tillgång till Vändpunktens materiel.
- *Rädda Barnens utbildning: "När mamma eller pappa dricker för mycket."*
Utbildningen är tre dagar lång initialt och sedan ingår uppföljningsdagar.
- *DKSN:s program LINUS*
- *Laurell Crossnes: CAP (Children Are People too)*
- *Volontärsutbildning*
Man går som observatör och lärling i en gruppverksamhet.

När det gäller att välja utbildningsform är det nog viktigt att höra sig för med de olika utbildningarna, så att den passar för det man vill göra. Kanske också den egna förklarings-

modellen till vad alkoholism/beroende är och vad det beror på måste få styra valet av utbildningsvariant.

För adresser till de olika utbildningarna, se bilagor.

5.2.3Handledning

Till det löpande arbetet bör handledning höras. Det är en ständig vidareutbildning att ha gruppverksamhet, behovet att få ventileras svårigheter, tankar och händelser i gruppprocessen gör att en erfaren handledare är lika viktig för gruppleadaren som denne själv är för gruppen. Vem skall handleda? Handledare kan t ex vara någon som själv arbetar med grupper av barn till missbrukare, barnpsykolog eller person med stora kunskaper om både barn och missbruksproblematik.

Att arbeta med barn till missbrukare är mycket stimulerande, intressant och roligt MEN mycket arbetsamt. Därför är handledning och en bra sådan ett måste för att du som ledare skall kunna orka och fungera som den *viktige vuxne* du blir i gruppen.

Handledningen består av:

- råd och undervisning
- möjlighet att få tala om svårigheter i grupperna
- hjälp att komma vidare i, och med, konflikter och problem som uppstår
- kontinuerlig uppföljning av funderingar på och kring barnen och gruppprocessen

Det är viktigt att handledaren är en som:

- kan den arbetsmetod man arbetar efter
- kan och är förtrogen med tolvstegsprogrammet (om man arbetar med det)
- arbetar på liknande sätt, som vet vad man står i
- har egna erfarenheter att arbeta med barn i grupp
- kan handskas med handledningsgruppens känslor och reaktioner

5.3 STARTA VERKSAMHET/PROJEKT

När man bestämt sig för att försöka få till stånd en verksamhet, eller ett projekt finns det mycket att göra. Förarbetet kan göras hur noggrant som helst och det har visat sig att ju mer detaljerade kunskaper och information som

idébärarna letat fram, desto lättare är det att formulera en projektbeskrivning, entusiasmera medarbetare och att förankra hos politiker och beslutsfattare, samt att få det hela att rulla igång.

Informationsinhämtningen bör innehålla:

- behovsinventering - finns det barn till missbrukare i området, hur många?
OBS: Mörkertalet är stort.
- finns det andra insatser av liknande slag?
- hur ser vårt kontaktnät ut?
- organisationsmodell för projektet; form, samverkan - egen regi?
- förankring i det egna arbetslaget, hos kyrkoråd och politiker
- information - om verksamheten
- rekrytera barn och ungdomar
- val av lokal
- val av material
- utbildning och rekrytering av personal
- utvärderingsmetod
- val av handledning och handledare
- ekonomi

Behovsinventering

Vi vet rent statistiskt att i en skolklass på 30 elever finns det tre barn till missbrukare.

Kontakta socialtjänsten, de kan redovisa antalet kända barn i missbruksfamiljer som finns registrerade hos socialtjänsten. Behandlingsenheter och stödgrupper för missbrukare, självhjälpgrupper och andra stödgrupper kan ge besked om hur det ser ut generellt bland deras medlemmar. Ytterligare ett sätt att ta reda på om behov finns kan vara att annonsera och hänvisa intresserade till ett telefonnummer. Det kan dock vara lite vanskligt, eftersom en av de grundläggande familjereglererna är att inte prata om problemet.

Andra insatser

Ta reda på vad som sker i kommunen och församlingen när det gäller riktade insatser för barn/ungdom och alkohol, finns ex Våga-projektet i skolan, alkoholpolitiskt program för ungdomar, ungdomsmottagning, familjehem.

Inom ramen för de lokala förutsättningarna ryms *kontaktnätet*

och tankar kring huvudmannaskap - *samverkanspartner*.

Hur ser församlingen ut? Stads-, lands- eller blandat? Gör en ordentlig inventering när det gäller insatser/stöd till missbrukare, kommunens alkoholpolitiska program, självhjälpgrupper för missbrukare, RIA, polis, företagshälsovård, försäkringskassa, rehabiliteringsinsatser inom försäkringskassa och arbetsförmedling, socialtjänsten, primär, centralt och lokalt på kommundelarna, alkoholpolikliniken, primärvårdens distrikts- och BVC sköterskor. Kanske finns det en eller flera möjliga vägar till samverkan i dessa grupper.

Organisationsmodellen

Det går att se tre tydliga modeller i de verksamheter som är igång, respektive planerade, nämligen:

- **församlingen ensam** bär ansvaret, d v s huvudmannaskapet - som tanken är Bromsen.
- församlingen är **samarbetspartner** i en verksamhet där någon annan är huvudman, t ex Huven
- eller där församling och samarbetspartner **delar huvudmannaskapet**.

Vad som egentligen avgör vilken modell som väljs tycks till stor del vara av ekonomisk fråga. Det kan vara svårt att i tider av återhållsamhet och sparkrav förankra en ny utgiftspost politiskt. Förebyggande arbete prioriteras inte alltid eftersom det inte ses som en akut problematik. Här gäller det för initiativtagaren att påtala risker för betydligt större utgifter på längre sikt, om inte det förebyggande arbetet kommer igång.

Förankringen

Förankringen är betydligt viktigare än vi kanske tror till våra egna arbetskamrater, arbetslaget. Vi måste göra oss sedda och hörda utåt och framför allt till våra presumtiva kunder är ju självklart.

Det är viktigt att vi använder oss av de medel som står till buds och inte glömmar eller väljer bort för oss i kyrkan "nya" medier, som lokalradio, lokalTV och tidningar. Glöm inte att den viktigaste informationen och rekryteringen sker öga till öga. Gå ut på skolor och andra ställen där ungdomar och barn finns, tala direkt till skolklasser exempelvis.

Rekrytering av gruppdeltagare

Sker via socialtjänsten, skol-sköterskor, lärare, föräldrar (framför allt medberoende), kompisar och till viss del via stödverksamheter och behandlingsverksamheter för missbrukare. De *viktiga vuxnas* roll kan här inte nog påpekas. Om du är en person som barn och ungdomar pratar med, berättar saker för, är det otroligt viktigt att du tar dig tid och lyssnar. Inte skickar ungdomen vidare till ex skolsyster - då har ju inte du heller vågat ta emot budskapet, visat att du bryr dig. Bara det faktum att du är utvald gör dig till den som har en stor möjlighet att hjälpa ungdomen till en bättre och tryggare tillvaro.

Rekrytering och utbildning av ledare

Det allra viktigaste är ett intresse för dessa barn och deras problem. Att du är beredd på att få ett på många sätt tungt och svårt uppdrag, men ändå så otroligt givande och faktiskt roligt. Ledarna kommer att bli viktiga vuxna. I detta sammanhang kan det inte nog betonas hur viktigt det är med kunskaper om vad:

- missbruk och beroende är - alkohol/drogfrågor
- hur barn fungerar - barnkunskap
- ditt eget förhållningssätt till alkohol och droger, du måste vara klar med din egen relation till problemen och den förklaringsmodell du har. Allt detta för din egen skull. Det är även viktigt med utbildning till gruppleddare i någon form. Se tidigare.

Val av lokal

Uppfattningen är att det är bra om lokalerna är och känns fria från myndighetsutövande. Det ger en ökad trygghet både hos barn och föräldrar.

Material

Till grund i grupperna är ofta materialet beroende av vilken ledarutbildning som finns representerad. Ersta Vändpunktens respektive Laurell Crossnes CAP och Charlie är tillgängligt bara för de som genomgått respektive utbildning.

När mamma eller pappa dricker...från Rädda barnen är det material som går att köpa i handeln. Det är likt Vändpunkten och CAP men här finns inte kopplingen till AA:s 12 steg eller tankar.

Utvärderingsmetod

Det är något som kan vålla huvudbry och funderingar. De olika verksamheterna i den här rapporten har valt olika vägar vilka kommer att beskrivas senare. En enklare modell finns beskriven i Rädda Barnens program.

Ekonomi

Hur ser församlingens ekonomi ut? Finns det möjliga sponsorer i omgivningen, ex större företag eller företagshälsovård? Finns det eventuellt möjligheter för församlingen till en total finansiering i egen regi?

Kanske behövs det en samverkanspartner som tar en del eller det totala ekonomiska ansvaret. Det kan finnas vägar att gå via bidrag från olika instanser, t ex

- länsstyrelsen
- folkhälsoinstitutet
- lokala fonder och stiftelser
- nykterhetsorganisationer
- DKS (De Kristna Samfundens Nykterhetsorganisation) - Hela människan
- strukturbidrag från stiftssamfälligheten, till nya initiativ
- Strängnäs stifts diakonistiftelse

5:4 INFORMATION

Informationen är det ena av de två fundament som verksamheten kring barn till missbrukare vilar på. Det andra är själva gruppverksamheten.

Erfarenheten har visat att det går åt mycket tid för informationen. Det är dock en insats av stor betydelse för hela verksamheten.

Man informerar dels för att rekrytera gruppdeltagare, dels för att sprida kunskap till vuxna om verksamheten, vad vi gör och varför och hur man gör för att anmäla någon till verksamheten. Det är viktigt att planera in en god portion tid för informationsverksamheten. I HUVEN ingår många delar under rubriken information. Det kan vara att hålla kontinuerlig målinriktad information, ta emot studiebesök - både grupper och enskilda, hålla föredrag och utbildningsdagar samt möta anhöriga till gruppdeltagarna. HUVEN:s informationskonto är ca 30% av den tid vi lägger ner inom projektet.

I Cumulus har man hittat en pendelrörelse i förhållandet mellan information och grupp. Man informerar för att få igång en grupp - har grupp - vid slutet av denna information igen för att få igång nästa grupp. På detta sätt blir det aldrig långa köer, vilket är en stor fördel.

Med tanke på att det är så betydelsefullt för verksamheten med information och kunskaps-spridning, är det viktigt att vi använder oss av de medel som står till buds och inte glömmer eller väljer bort för oss i kyrkan "nya" medier som lokalradio, lokal-TV och tidningar.

En svårighet som har med informationen att göra är att våga ta på sig en roll av att vara lite farlig och hotande. Varhelst vi kommer och talar om det vi vill göra och gör, så finns det alltid någon som känner sig berörd på något sätt och reagerar med mer eller mindre tydliga försvar. Det kan vara påfrestande och svårt att stå inför en åhörargrupp, t ex ett lärarkollegium, och tala om barn till missbrukare och deras livsvillkor, när det i kollegiet finns en medarbetare med ett känt beroende. Är du inte beredd på det och känner tillmekanismen bakom försvar av olika slag kan det bli jobbigt och svårt att klara ut att hålla informationen klar på det sätt du tänkt dig.

Det är viktigt att den som är ute och träffar en målgrupp för information och kunskaps-spridning känner sig trygg i rollen som talare. Kom ihåg att du som känner verksamhetens idé och innehåll är specialist. Ett bra sätt att hantera dessa problem kan vara att enligt kända förebilder gå ut två och två. Det är något som HUVEN praktiserar så fort det är möjligt. Att vara två innebär också att vi på ett tydligare sätt kan få tillfälle att föra fram fördelarna med samverkan kommun-kyrka.

Det är väldigt roligt att få tala om det man gör och är fylld av - och få gensvar, även om det ibland ifrågasätts vad man håller på med.

6. ANSVAR OCH UPPDRAG

6.1 KYRKANS MOTIV

Att arbeta bland de "minsta" är kyrkans huvuduppdrag. Att sprida evangeliet om Jesus som befriar och upprättar är en självklarhet. Och i arbetet med barn till missbrukare blir det väldigt tydligt där det handlar om att lyfta oket från barnets axlar. Barnet tror att det är hans eller hennes fel att föräldern missbrukar. Det är kyrkans uppgift att befria barnet från den uppfattningen och de skuldkänslor detta medför.

6.2 DET DIAKONALA ANSVARET

"Svenska kyrkans diakonala uppgift kan upplevas som övermäktig. Arbetslöshet, psykisk ohälsa, ensamstående med ekonomiska svårigheter, kvinnomisshandel, ungdomsvåld, äldres ensamhet, invandrarers integrering i samhället och drogmissbruk är alla företeelser som genererar diakonala insatser.

Lyckas församlingen arbeta gränsöverskridande gällande yrkeskategorier samt skapa besöksgrupper är risken ändå uppenbar att känslan av otillräcklighet infinner sig. Det ända sättet att undvika detta är prioritering.

Vi bör med mod välja ut de områden vi vill satsa på, samtidigt som vi med öppna ögon väljer bort andra.

Vill vi vara en levande församling som delar människors vardagsvillkor kan vi inte isolera oss från omvärlden. I vår församling prioriterar vi arbetet i grupperna till missbrukarnas barn inom diakonin. Ett annat utmärkande drag för oss är vår samverkan med kommunen, som sker inom flera områden."

*Anna Jarl
komminister i Centrumdistriktet
Eskilstuna Fors församling*

Ett motiv för en församling i Svenska kyrkan att arbeta med barngrupper på det sätt vi här talar om, kan vara att synliggöra problemet på lokalplanet. Problemet att det mitt ibland oss i vår vardag går omkring en massa barn som behöver upprättelse och ledning till ett nytt livsmönster. Församlingen har för det mesta ett stort och utbyggt barn/ungdomsarbete, att börja *se hur dessa barn mår är församlingens uppgift.*

6.3 DET DIAKONALA UPPDRAGET

Diakoni är att arbeta utifrån tre huvudfunktioner.

Den profetiska diakonin:
Där diakonen och församlingen ser och vågar angripa orättvisa system i samhället som människor far illa av.

Att idag se vad som kan bli konsekvenserna av det vi väljer att göra, respektive väljer att inte göra.

I den profetiska diakonin ligger uppdraget att sprida information och kunskap om missbrukarnas barn - så att denna grupp uppmärksammas.

Den förebyggande diakonin

Där diakonen och församlingen skapar bra miljöer och förutsättningar för människor att slippa hamna fel i livet.

Förebyggande diakoni kan vara att uppmärksamma problem och risker - att arbeta profylaktiskt.

Missbrukarnas barn måste få kunskaper om alkohol och droger och riskerna för eget missbruk, för att kunna bryta de destruktiva familjemönster som de lever i och för att undvika problem.

Omsorgens diakoni

Där diakonen och församlingen är en utsträckt hand till dem som redan drabbats av sjukdom, utslagning eller ensamhet.

Omsorgens diakoni kan bedrivas i gruppverksamhet för missbrukarnas barn, de glömda barnen.

Genom att få vara i grupp tillsammans med andra barn i samma situation, växer och lär de sig att de är någon att räkna med, att de inte är ensamma. Omsorgens diakoni får dem att synas, även för sig själva.

Viktigt för den lokala församlingen att fundera över:

- I vilken av diakonins huvuduppgifter vill du att tyngdpunkten för *din församlings diakonala arbete* skall ligga?
- Skall din församling *väcka andras* intresse och ansvar att stötta utsatta barn eller skall församlingen själv aktivt gå in i arbetet med dessa barn?

7. PRESENTATION AV PROJEKT/VERKSAMHETER

7:1 NKR-CENTRUM Nynäshamn

Verksamheten är för närvarande vilande på grund av personella resursbrister. På sista tiden har rekrytering av barn och ungdomar till grupperna varit svår. De barn/ungdomar som haft behov av gruppverksamhet har remitterats till Ersta Vändpunkten.

Ledare och kontaktperson:
Ingrid Litzén, 08-520 210 41

7:2 BROMSEN Hälleforsnäs, Flen, Mellösa, L:a Malma

BROMSEN var från början tänkt som ett samverkansprojekt mellan Flens kommun och de församlingar som ingår i kommunen geografiskt sett (Hälleforsnäs, Flen, Mellösa och Lilla Malma).

Kommunen har dock inte längre något intresse för detta, kanske p g a att personliga kontakter saknas. Kyrkan arbetar på att starta i egen regi. Ledarna har genomgått Rädda Barnens ledarutbildning och lokalfrågan är löst. Nu återstår att lösa den ekonomiska delen av projektet.

Kontaktpersoner:

Komminister Hilikka Hagelberg, 0157-413 86, 070-644 69 21 och Carina Ohlsson, 0157-604 20.

7:3 NÄVERTORPSKYRKAN Katrineholm

Katrineholms kommuns socialtjänst driver MERCUR - anonym öppenvård för missbrukare. Sedan en termin tillbaka (hösten 1997) har man startat barngrupper för barn i åldern 10-12 år. Till vårterminen 1998 planerar man en utbyggnad med en grupp för barn 8-10 år.

I samband med att Mercur har sett ett ökat behov av barngrupper för missbrukarnas barn har ledarna Åsa Thulin och Birgitta Hagdahl, 0151-576 94 tagit kontakt med Nävertorps församling för ett eventuellt samarbete.

I Nävertorpskyrkans lokaler träffas Alanon 1 gång/vecka och NA-grupper 2 ggr/vecka. Man har också sinnesrogdustjänster 1 gång/månad.

Urban Sandberg och Lotta Dagberg bygger just nu på sitt kontaktnät med kommunens företrädare inom socialtjänstens ungdomsfältare på skolan/fritids, Näpo och BVC.

Både Lotta och Urban har gått DKS:N:s LINUS-utbildning i november 1997. Efter kursen vill de fundera vidare på hur arbetet skall kunna förankras hos kyrkopolitikerna för att under våren 1998 arbeta med målfrågor, ekonomi och huvudmannaskapsfrågan.

Vi planerar en gruppstart till höstterminen 1998, säger Urban.

Kontaktpersoner:

Komminister Urban Sandberg, 0150-789 21
Församlingsassistent Lotta Dagberg, 0150-789 20

7:4 ÖSTERTÄLJE / BRUNNSÄNG Församling / Socialtjänst

I Östertälje församling har man inlett ett samverkansprojekt med socialtjänsten i områdena Brunnsäng respektive Östertälje.

Vad som är klart i skrivande stund är:

- Två personal från kyrkan respektive socialtjänsten gick LINUS-utbildningen i november 1997, och kommer att arbeta i projektet.
- Lokalerna kommer att vara i Brunnsängskyrkan, Östertälje
- Under våren 1998 skall man bedriva en informationskampanj.
- Man siktar på gruppstart hösten 1998.

- "Vad innebär det för kommunen att kyrkan kommer att vara med i projektet?"

- Att frågan ställdes är svar nog".

Sagt på mötet mellan kyrkan och socialtjänsten

Kontaktperson:

Diakon Astrid Wähl-Nydal, 08-550 914 50

7:5 TROSA-VAGNHÄRAD Församling / Socialtjänst

Kommunens socialtjänst har sökt och fått pengar från länsstyrelsen för att under tre år driva ett projekt för:

- anhöriga till missbrukare
- högriskkonsumenter
- kända missbrukare

Socialsekreterare Patrik Lindström är anställd på heltid för att arbeta med projektet. Kommunen har huvudmannskapet, samverkanspartners är: kyrkan, företagshälsovården och försäkringskassan.

Genom en inventering vet man att det finns 20 kända barn som platsar i projektet. Rekrytering till gruppverksamheten skall gå via:

- BVC
- skolsköterskor
- distriktssköterskor
- barnomsorgen
- socialtjänsten

Lokalfrågan har man inte hunnit lösa ännu, ett problem är avstånden i kommunen. Församlingsslokaler kan vara en lösning. Ev ordnas skjuts av barnen/ungdomarna till lämpliga lokaler.

Pia Haraldsson och personal från socialtjänsten räknar med att gå Rädda Barnens ledarutbildning under hösten 1997.

Kontaktperson:

Diakon Pia Haraldsson, 0156-22 62 55

7:6 REGNBÄGEN Strängnäs domkyrkoförsamling/Soc.tjänst

Regnbågen är en samverkan mellan socialtjänsten i Strängnäs och Domkyrkoförsamlingen. Med pengar från folkhälsoinstitutet har man startat grupper för barn till missbrukare. Lokal för verksamheten är Mikaelsgården, som församlingen ställer upp med. Verksamheten är gratis för barnen.

Gruppledare är fn Kerstin Tengbrandt och Rita Källström, som har genomgått Ersta Vändpunktens utbildning och man använder deras material.

Vårterminen 1997 startade i gruppen 7 stycken 9-12 åringar. Man träffas 2 tim/gång/vecka i 15 veckor.

Problemet inför höstterminen 1997 var rekryteringsvårigheter. Gerd, som är ny diakon i församlingen med inriktning på barn, ungdomar och familjer med speciella problem arbetar med att utforma en rekryterings- och informationsstrategi.

Kontaktpersoner:

Diakon Gerd Lundgren, 0152-109 81

Socialsekreterare Annika Lindberg, 0152-296 54

7:7 CUMULUS Nyköping; församling och socialtjänst

I personalen finns två volontärer från kyrkan, diakon Inga Wiklund och församlingsassistent Monica Bengtsson.

Huvudman för verksamheten är socialtjänsten i Nyköping. Cumulus sorterar under missbruksenheten nu. I en framtid kommer en avdelning för icke myndighetsutövande socialt arbete att bildas. Denna avdelning skall sortera direkt under socialchefen. Till denna avdelning kommer familjerådgivning, KUBEN familjebehandling och Cumulus att höra och ev öppna förskolan. Cumulus drivs av socialtjänstens

budgeterade medel. Barnen deltar kostnadsfritt.

Utbildning hos ledarna: Cecilia, Lena och Monika som har gått Ersta Vändpunktens ledarutbildning. Inga gick under hösten 1997 LINUS på DKSN.

Grunden till verksamheten är Ersta Vändpunktens program som man kompletterat och vidareutvecklat med egna idéer och erfarenheter.

Cumulus har som verksamhet funnits sedan hösten 1994, och totalt har man haft 14 grupper med sammanlagt 65 deltagare.

Fördelning mellan olika åldersgrupper:

- 8 barngrupper (låg- och mellanstadiebarn)
- 4 tonårsgrupper
- 1 föräldragrupp - ensamstående mammor som fått stöd i att vara tonårsförälder
- 1 specialgrupp för familjehemsplacerade barn. Den gemensamma nämnanen har varit att missbruk i den biologiska familjen varit anledning till placeringen.

Barngrupperna kräver noggrann planering. Ungdomsgrupperna fungerar mer som självstärkande.

Cumulus lokaler ligger på bottenplanet i en hyresfastighet i centrala Nyköping. Lägenheten är en stor och rymlig 3½:a och här råder en varm och trivsamt atmosfär.

En gedigen och djupgående utvärdering av verksamheten vid Cumulus gjordes i april 1997 av socionom Stefan Heimer.

Visioner och framtidsplaner:

Att erbjuda verksamheten till nya och lite annorlunda målgrupper. Till våren 1998 planerar Cumulus att i samverkan med BUP och vuxenpsykiatri ha en grupp för barn till psykiskt sjuka föräldrar.

Rekryteringen sker i växelverkan med gruppverksamheten. Information och reklam - grupp-information och reklam. Genom att pendla på detta vis så tycker man sig undvika köer och långa väntetider. Det uppstår balans mellan tillgång och efterfrågan.

Den utåtriktade informationsverksamheten har varit omfattande.

- Studiebesök har tagits emot på Cumulus.
- Personalen har anordnat seminarier, studie-

dagar och föreläsningar

- Man har också hållit lektioner och temadagar direkt till elever på skolorna.

"Studiebesök och utåtriktad information är viktig. Socialtjänsten är i många ögon fortfarande förknippad med oönskad myndighetsutövning"

Kontaktpersoner och ledare för verksamheten:

Cecilia Moore och Lena Wikdahl-Wässing, 0155-751 53

7:8 RAKETEN BUP Mälarsjukhuset

Eeva och Lena sökte pengar från Landstinget för att starta barngrupp 7-10 år, barn till missbrukare. I projektet ingick att utröna om gruppverksamhet kunde vara en terapiform inom BUP.

Lena Sund och Eeva Tolvanen har gått ledarutbildning på Rädda Barnen och verksamheten bygger på RB:s material "När Mamma eller Pappa dricker för mycket"

Sedan starten våren 1995 har man haft 3 grupper och träffat 11 barn enligt följande:

Vt -95	3 barn	1½ tim/vecka	15 gånger
Vt -96	4 barn	2 tim/vecka	15 gånger
Ht -97	4 barn	2 tim/vecka	19 gånger

Gruppverksamheten är i BUP:s egna lokaler. Frågeställningen om gruppverksamhet är ett arbetssätt för BUP att ta till sig och har besvarats på ett positivt sätt.

Svårigheter just nu :

- dåligt med tid för föräldrakontakter
- rekryteringen. Nu kommer barnen från egna ärenden på BUP samt från HUVEN:s anmälningstelefon 016-13 24 24
- Registrering av deltagaren som patient på BUP.

Eeva och Lena arbetar med Raketten inom ramen för sina respektive orinarie tjänster. Det finns redan nu en grupp klar för start våren 1998.

En grundlig utvärdering av de tre första grupperna kommer att ske under våren.

Kontaktperson och gruppledare:

Eeva Tolvanen och Lena Sund, 016-10 31 59

7:9 HUVEN

Eskilstuna Fors församling / Socialtjänst

HUVEN (Häriifrån-Uppåt-Och-Vidare-i-Eskilstuna) startade sin verksamhet våren 1994 med en högstadiegrupp och är en samverkan mellan socialtjänsten i Eskilstuna kommun och Fors församling. Kommunen står för huvudmannaskapet och kyrkan är samverkanspartner.

Personalen i HUVEN:

- socialsekreterare Ann-Christine Ljungblom, ungdomsgruppen
- socialsekreterare Max Johnsson, KDF Hällby
- socialsekreterare Elisabeth Carlsson, KDF Nyfors-Fristaden
- socialsekreterare Kristina Juhlin, KDF Norr
- socialsekreterare Peo Hellberg, KDF Torshälla
- PPT-psykolog AnnaCarin Grahn, Hjärter åtta
- Diakon Katrin Palmer, Fors församling, Centrumdistriktet

HUVEN har som tidigare nämnts en egen telefon, den är bemannad onsdagar kl 14-16 under andra tider finns telefonsvarare. Telefonen står på Katrins expedition, så hon svarar när hon är där. Numret är lätt att komma ihåg, 016-13 24 24, eller som en av ungdomarna lärde oss att presentara det: Lucia, julafton, julafton. Fyndigt!?

Till nyåret 1998 kommer alla kommundelar utom Torshälla att försvinna och det är inte helt klart hur vår nya organisationsmodell kommer att se ut. Det verkar dock som det i praktiken inte kommer att bli några ändringar för personalen i Huven. Det som märks är färre chefer, två från socialen och en från kyrkan = tre.

Samtliga ledare i Huven deltar i verksamheten inom respektive tjänst. Alla har gått Rädda Barnens ledarutbildning och verksamheten bygger på det materialet. Under åren som gått har det anpassats till ledarnas och gruppernas behov.

Handledning har vi haft via Ann-Sofie Anlén från Linköping, men under sista året har Huven-ledarna tillsammans med BUP-personalen haft handledning inom ledargruppen. Vi börjar nu känna ett sug efter vidareutbildning fortbildning och påfyllnad.

Huven har två grupper som regelbundet träffas:

- Överhuven - respektive chefer
- Näthuven - en forumgrupp dit folk bjuds in från andra håll som kan tillföra idéer eller som vill ha idéer. Som det hörs på namnet är Näthuven ett nätverk. Här har ex Stig Linde, diakonikonseulent, kommunens utbildningsansvariga Margareta Grundström, BUP Anita Leo Andersson, distriktssköterska m fl ingått.

Huvens syfte är trefaldigt:

- leda barn och ungdomsgrupper
- sprida information och kunskaper om barnens livsvillkor
- utbilda och dela med till andra av kunskaper om detta sätt att arbeta

Målen har uppnåtts genom att det nu finns grupper för:

- mellanstadiebarn
- högstadieungdomar
- gymnasieungdomar
- fr o m hösten 1997 finns också en s k öppenhuven, d v s grupp varannan vecka för dem som genomgått Huvenprogrammet och de som står på vänt till gruppstart. Det är två ledare i denna grupp, men inte i samma konstellation som i grupperna för att bryta de bindningar som uppstår mellan deltagare och ledare.
- Det har varit många studiebesök ex från olika grupper inom socialtjänsten, skola och barnomsorg, kyrkans personal, enskilda intresserade
- Temadagar och utbildningar (den längsta på 15 timmar) för personal inom barnomsorg, kyrka och kommun
- Huven har också varit i skolor, där man träffat lärare, på temadagar för elever och på enskilda klassinformationer.
- En informationsbroschyr som spridits omkring på skolor, skolsköterske- och distriktssköterskemottagningar, BVC, inom församling, socialtjänst, fritids, behandlingshem, självhjälpgrupper
- De praktikanter som haft ledare i Huven som handledare har kunnat beredas plats som volontärer i Huven för att på så sätt sprida verksamheten över landet.

Huven startade sin verksamhet våren 1994 och under dessa 3½ åren har man haft 18 grupper med sammanlagt 77 deltagare.

Fördelning

Termin	Antal deltagare	Antal grupper
(H=Högstadiet/G=Gymnasiet/M=Mellanstadiet)		
Våren 1994	5	1 H
Hösten 1994	8	2 H
Våren 1995	8	1 H/1 G
Hösten 1995	8	1 H/1 G
Våren 1996	17	2 H/1 G
Hösten 1996	9	2 H/1 G
Våren 1997	14	1 H/1 G/1 M
Hösten 1997	18	1 H/1 M
Genomsnittligt har vi haft 4,3 barn per grupp.		

Tillsammans med BUP som har lågstadiegrupperna har Eskilstuna numera gruppverksamhet för barn och ungdomar mellan 7 och 20 år.

Grupperna träffas 1½ timme/vecka för mellanstadiet och 2 timmar/vecka för de andra, i lokalen i Fors församlingshem, terminsvis = ca 18 träffar. De flesta går två terminer i Huven. Materialet som används är Rädda Barnens "När mamma eller pappa dricker för mycket".

När verksamhet blev "egen" och inte ett projekt med medel från folkhälsoinstitutet har det kostat en summa per barn och termin. Denna kostnad har respektive hemkommundel stått för i form av bistånd. I de fall där barnet/familjen varit okänd hos socialtjänsten har det utarbetats en rutin som gör att barnen kan få bistånd till Huven anonymt. Denna rutin fungerar i alla kommuner utom en, där man inte anser sig kunna betala ut bistånd till okända behövande. I den nya kommunorganisationen slipper vi skicka räkningar.

Huven utvärderades våren 1996 som en C-uppsats i socialt arbete av två studenter vid högskolan i Örebro. Se under 8.

Svårigheter just nu:

Det märks att vi inte har varit ute lika aktivt i höst för att rekrytera deltagare. Just nu finns det underlag för en högstadie- respektive en mellanstadiegrupp.

Visionen är att få igång den efterfrågade gruppen för vuxna barn samt en föräldragrupp.

Kontaktperson:

Katrin Palmer, 016-13 24 24

7:10 SPUTNIK

Sputnik organiserar under Socialtjänstens ungdomsenhet i Örebro kommun.

Ledarna har genomgått Rädda Barnens och Laurell Crossness CAP-utbildningar. Man utgår från CAP och Charlie-program.

Den första gruppen startade hösten 1994, det var en grupp 7-9-åringar. Just nu har man grupper för 9-12 och tonårsgrupper. Man har även haft en specialgrupp för hörselskadade barn.

Grupperna träffas i ungdomsenhetens lokaler, 1½ timme/vecka i 15 veckor terminsvis. Gruppen sluts efter tre gånger. Som deltagare kan man få vara med så länge man vill. En person har t ex varit med i 5 terminer.

Varje deltagare kostar frn 6 000:- per termin som betalas anonymt av berörd kommunal del som bistånd. Sputnik har möjlighet att hålla enskild kontakt med dem som står på väntlista till gruppstart.

I samverkan med samhällsmedicinska avdelningen i Örebro län och socialtjänsten har Sputnik tillsammans med Ann-Sofie Anlén från Linköping haft en tredagars kurs med uppföljningsdagar för att utbilda ledare runt om i länet.

Efter denna kurs har gruppverksamhet startats i

- Askersund - skola och socialtjänst i samverkan
- Kumla - fritidssektionen och socialtjänsten
- Hällefors - hemmahosterapeuterna
- Lindesberg - socialtjänsten.

Ledarna i Sputnik har inte längre någon extern handledare då det finns så mycket kompetens i ledargruppen. Det var mycket viktigt i början.

Framtida visioner:

- Det finns planer på en öppengrupp av typ Ala-teen, som efterträffar.
- Hålla det praktiska arbetet igång. Behoven hos målgruppen måste styra verksamheten. De

som är verksamhetsansvariga är nöjda med det som görs i det tysta och enkla. Vi vill inte skapa en verksamhet utan behov, säger Monika.

Problem just nu:

Varför kommer inte pojkarna? Pojkar pratar inte så mycket, kanske de behöver en annan verksamhetsform, t ex något praktiskt att samlas kring.

Sputnik har inte någon samverkanspartner i grupperna ännu. "Ledarnas professionalism och kunskap om missbruksproblematiken är mycket viktig, så även bemötandet av missbrukarna och deras barn", svarar Monika på min fråga om varför de inte sökt medarbetare utanför den egna gruppen ledare.

Sputnik är känd bland församlingar i Örebro och har skapat enskilda kontakter mellan ungdomar och verksamheten. Ett exempel på samverkan mellan Kyrkan och socialtjänsten i Örebro är Café on the Rock, ett drogfritt café för ungdomar som finansieras 50/50 mellan kyrkan och socialtjänsten och drivs på ekumenisk bas.

Kontaktpersoner och ledare:

Monika Gillberg och Annie Wärnelid, 019-21 49 23. Det finns två ledare till.

8. UTVÄRDERINGAR

Cumulus och Huven har blivit utvärderade under 1997 respektive 1996. Utvärderingarna går mycket grundligt tillväga. Inledningsvis redogörs för tidigare forskning, teoriavsnitt, beskrivning av projektens historia, arbetsmetoderna i respektive verksamhet, redovisning av intervjuer med personal, barn och föräldrar. De delar som handlar om målanalys och gruppprogrammen, inverkan på barnen/ungdomarna som går att utläsa kommer här att lyftas fram.

8.1 CUMULUS

”Utvärderingen avsåg verksamheten, ej metoden. Grundfrågeställningen för utvärderingen av verksamheten var:

- Har Cumulus varit till nytta för den målgrupp som verksamheten tillskapades för, dvs barn och ungdomar med en eller två missbrukande föräld-

rar (biologiska eller styvföräldrar)?

Projektets första två mål har uppnåtts; barnverksamheten och informationen.

Resultatet vid träffen med Cumuluspersonalen, den stora gruppen föräldrar och den lilla gruppen ungdomar, är mycket imponerade. Cumulus har med hjälp av ganska blygsamma personella resurser och en 15-gångerskurs varit till stor nytta för barnen och ungdomarna. De har hunnit med utåtriktad information, temadagar m m. Dessutom har de utvecklat verksamheten för nya grupper av barn.

Cumulus är ett välskött projekt som, av vad som framkommit av intervjuundersökningen, varit till stor nytta för den aktuella målgruppen. Man har genom ett omfattande utåtriktat arbete och goda resultat, blivit en etablerad stödverksamhet bland remittenter, frivilligorganisationer och föräldrar.

Cumulus har vidareutvecklat sitt projekt och riktar sig nu mot nya målgrupper som t ex föräldrar och familjehemsplacerade barn. Det finns också ideer om att i reviderad form använda "kursprogrammet" för barn till psykiskt sjuka föräldrar, vilka enligt nyare forskning är en försummad riskgrupp. Cumulus program förefaller vara allmängiltigt och kan omarbetas till nya målgrupper.

I spåren av det utvidgade familjeperspektivet har man också sökt upp några av de pappor som ibland beskrivs som "frånvarande". Ett berömvärt initiativ med tanke på all samlad kunskap om barns behov av båda sina föräldrar.

Cumulus är en resurssnål verksamhet som med låga kostnader åstadkommer goda och konkreta resultat för en grupp barn, som enligt all tillgänglig forskning utgör en riskgrupp för framtida problem.

Verksamheten utgör ett gott exempel på förebyggande arbete. Den skall ses som ett komplement till andra stöd- och behandlingsinsatser och kan inte förväntas ersätta vad andra vårdgivare kan bidra med.

Föräldrarna, som med modern terminologi kan kallas för brukarna, är genomgående nöjda med

den hjälp som Cumulus har givit deras barn. Ett återkommande önskemål är emellertid att verksamheten ska ha en uppföljning efter att barnen slutat på Cumulus.

Cumulus verkar passa in i socialkontorets ambition att komma till rätta med problem på ett tidigt stadium och koncentrera resurserna till särskilda riskgrupper.

”Så vitt jag kan se är Cumulus ett sällsynt gott exempel på förebyggande arbete riktat till grupper som utan hjälp kan befaras utveckla större problem.”

*Stefan Heimer
socioonom, utvärderare*

8.2 HUVEN

Utvärderingen är en C-uppsats i socialt arbete av Hely Kaukinen och Yvonne Magnusson. Handledare: Pia Aronsson, högskolan i Örebro, institutionen för samhällskunskap.

Syftet med utvärderingen var att ta reda på om verksamheten lett till måluppfyllelse genom att ta reda på om det skett en förändring i ungdomarnas sätt att handla och känna, om medvetenheten, om missbruket i familjen ökat och om medvetenheten om den egna rollen i familjen förändrats efter deltagande i gruppverksamheten.

De ungdomar som intervjuats gick alla i HUVEN under 1995. De kommer från olika grupper och är 14-18 år.

I studien framkommer att ungdomarna känt skuld, skam och ansvarstagande för sina missbrukande föräldrar. De har även känt sig ensamma och haft stort behov av att få prata om sin situation. För samtliga ungdomar har förändring skett efter deltagande i grupperna.

Utvärderingen är gjord med hjälp av facklitteratur, dagböcker från gruppverksamheten, som ledarna skrivit samt intervjuer med ledare och ungdomar.

Genom att tillsammans med ungdomarna gå igenom teman och göra intervjuer med dem har utvärderarna kommit fram till följande målanalys. Jag citerar:

”

A. Stöd att våga prata

Genom att gruppledarna varit flexibla och lyhörda för ungdomarnas behov, har de skapat ett tryggt gruppklimat. Ungdomarna har blivit respekterade och bekräftade och därmed har självförtroendet stärkts. Detta har lett till att de vågat prata om sin situation i gruppen.

Vi ser att ungdomarna har lättare att prata om sig själva med sina kompisar efter grupp. Med de vuxna är det inte lika lätt. Det kan bero på flera orsaker, t ex att de har få vuxenkontakter eller att de behöver fortsatt stöd från gruppverksamheten.

Då samtliga ungdomar uttrycker att de pratar om sin situation i gruppen bedömer vi att verksamheten uppnått sitt mål genom att ungdomarna fått stöd i att våga prata om sin situation.

B. Våga visa känslor

Utifrån undersökningen ser vi att det hos samtliga ungdomar skett en förändring, genom att ungdomarna medvetandegjorts om sina känslor. Ungdomarna har förändrats i sitt sätt att visa och uttrycka känslor genom HUVEN.

C. De är inte ensamma om sin situation

På grund av att HUVEN mobiliserat ungdomarna har de fått en känsla av samhörighet samt upptäckt sitt behov av varandra. Därmed har de fått bekräftat att de inte är ensamma.

D. Stärka medvetenheten

Hos mer än hälften av ungdomarna har det skett en förändring. Deras roll (överlevnadsstrategi) har blivit mindre tydlig efter det att de blivit medvetandegjorda. Medvetenheten om den egna rollen hos ungdomarna stärkts, inom men även utanför familjen efter deltagande i HUVEN.

E. Hjälp med att lyfta av känslan

Flertalet av ungdomarna anser att de blivit hjälpta i sin förmåga att säga ifrån och därmed minskat ansvarstagandet för föräldern. Över hälften av dem känner mindre skam, men många känner fortfarande skuld.

Vi anser att HUVEN genom sin pedagogiska verksamhet lyckats ge ungdomarna hjälp med att lyfta av känslan av skam och ansvarstagande för missbrukaren. Känslan av skuld finns dock kvar hos många. Hos ungdomarna ligger den djupare och tar längre tid att bearbeta.

F. Sociala och psykologiska problem

När man ser helheten av undersökningen kan man tydligt se att HUVEN är en förebyggande verksamhet både för sociala och psykiska problem. Gruppverksamheten är förebyggande genom att den sluter samman och medvetandegör ungdomarna för att de bättre skall kunna ta tillvara sina egna resurser och gemensamt kunna förändra de kaotiska livsvillkoren de befinner sig i. Verksamheten besparar ungdomarna psykiskt lidande.

G. Kunskap om vad missbruk är

Utifrån undersökningen ser vi att den övervägande delen av ungdomarna fått ökade kunskaper om missbruk. Genom HUVEN:s pedagogiska verksamhet har de blivit mer medvetna om missbruk, dess skador och verkningar, vilket lett till andra valmöjligheter.

H. Fatta egna beslut

Från gruppverksamheten har ungdomarna fått självkännet och självkänsla, som har lett till att de har blivit stärkta i sin förmåga att fatta egna beslut. ”

Hely Kaukinen och
Yvonne Magnusson, HUVEN

8.3 JAG TYCKER JAG ÄR... ett sätt att läsa av barnens utveckling

HUVEN har under läsåret 1995 och våren 1996 använt sig av Psykologförbundets självskattningstest "Jag tycker jag är". Testet har sedan evaluerats av leg psykolog Eeva Tolvanen.

Barnen svarar med kryss på 72 olika frågor med fyra svarsalternativ. Staninepoäng 5 anger ett genomsnittligt värde för barnets självskattning, och är åldersrelaterat. Värden under 5 utgör lägre självskattning än genomsnittet, de flesta av barnen ligger under medelvärdet relaterat till ålder, men de visar upp en ökning av sin självskattning efter genomgången verksamhet.

Testen består som nämnts av fem delar:

- Fysiska egenskaper
- Fysiska färdigheter och talanger
- Psykiskt välmående
- Relationer till familjen
- Relationer till andra

Nedan följer redovisning från några ungdomar:

Test 1: Gruppstart

Test 2: Före avslutning

	Barn 1, Flicka 14 år		Barn 2, Flicka 16 år		Barn 3, Flicka 14 år	
	Test 1	Test 2	Test 1	Test 2	Test 1	Test 2
Fysiska egenskaper	5	7	2	5	1	2
Fysiska färdigheter och talanger	6	6	2	3	2	4
Psykiskt välmående	4	7	1	3	3	3
Relationer till familjen	5	7	2	3	3	4
Relationer till andra	6	6	2	4	3	4

"Dessa mina minsta..."

Katrin Palmer, Strängnäs stift 1997

9. SLUTORD

Jag inleder slutorden med några nyckelord som kommit att bli viktiga för det som sker här i distriktet. Detta beroende på de spinoff-effekter vi ser av HUVEN-verksamheten.

- livsutrymme
- handlingsmöjligheter - förändring
- attitydförändringar
- växande kontaktytor
- liturgisk förnyelse - ny gudstjänstform

HUVEN-verksamheten har två fundament. Det ena är själva gruppverksamheten, med allt som det innebär med grupperna, samtal med barn och föräldrar och andra vuxna kring barnen. Det andra fundamentet är informationsverksamheten, både den som är riktade mot utvalda målgrupper och den informella som sker lite då och då i oorganiserad form och som inte bara ges av oss i HUVEN utan även av andra församlingsmedarbetare.

Spinoff-effekterna vi ser är av olika slag. Några syns påtagliga medan andra finns där mest som känsla, eller förnimmelse.

Att försöka härleda de förändringar av olika slag man ser av HUVEN:s fundament är som att brottas med frågan om vem som kom först, hönan eller ägget. Jag tror dock att det viktiga för mig (och för oss i församlingen) är att sedan vi engagerade oss som samverkanspartner i HUVEN har mycket hänt i vårt distrikt, Centrumdistriktet, av Fors församling. Vad jag ser exemplifierade jag i de inledande nyckelorden. Med attitydförändringar menar jag en större öppenhet hos såväl församlingens medarbetare som församlingsbor. Församlingshemmet har blivit en mötesplats för andra aktiviteter än våra egna verksamheter. Här träffas AA:s självhjälsgrupper Ala-Non och NA (Anonyma Anhöriga och Anonyma Narkomaner) två gånger vardera i veckan. Ungdomar till HUVEN-grupperna har rekryterats härifrån.

Från självhjälsgrupperna har önskemål kommit om *Sinnesrogudstjänster*, en för oss ny gudstjänstform. Sedan höstterminen -97 hålls det en söndag i månaden en sådan gudstjänst i

Fors kyrka. De meditativa gudstjänsterna lockar en bred besökarskara och genom dem som medverkat har förståelse, empati och insikt om både missbrukarens och de medberoendes livsvillkor spritts. På sikt tror jag detta kan leda till ett mindre "vi och dom-perspektiv".

När jag för fyra år sedan startade mitt arbete i HUVEN, tänkte jag inte på hur mycket mer än arbetet i barngrupperna och med informations- och kunskapspridningen det hela skulle resultera i. I mitt arbete som diakon i församlingen kommer jag i kontakt med många, både anhöriga, vuxna barn och missbrukare som vill tala om sin situation utifrån att de känner till mitt engagemang i HUVEN.

"Jag visste inte att kyrkan jobbade med sådant" är en kommentar jag hört relativt ofta.

Det är med glädje jag ser att den grupp som HUVEN saknar, nämligen självhjälsgrupp för "vuxna barn" kommer att kunna dra igång till våren.

Detta sätt att arbeta diakonalt har gett och kommer att ge mycket både till enskilda deltagare, gruppleddare, församlingsarbetet i stort och Svenska kyrkan i Strängnäs stift.

*Jesus sa:
Sannerligen, vad ni har
gjort för någon av dessa
minsta som är mina bröder,
det har ni gjort för mig.*

Matteus 25:40

10. LITTERATUR- & FILMTIPS

10.1 KÄLLFÖRTECKNING

Insatser för barn till missbrukare

Nationell handlingsplan för alkohol- och drogforebyggande insatser

Vändpunkten

Utvärdering av projektet Cumulus

- Cumulusverksamheten

HUVEN - gruppverksamhet för barn till missbrukare

Föreläsningssanteckningar

Folkhälsoinstitutet 1996:107

Folkhälsoinstitutet 1995:50

Thomas Lindstein,
Förlaget Gothia ISBN 91-7205-023 3

Stefan Heimer

Yvonne Magnusson och Hely Kankinen
HUVEN, Eskilstuna

Kjell Snickars, Brommadialogen 1995
Högskolan Örebro

Intervjuer med verksamhetsansvariga runt om i stiftet.

10.2 LÄSTIPS

Barn av livet

Barn-Föräldrar-Alkohol

Bli fri från ditt medberoende

Det skall aldrig hända mig

Drogmissbruk och föräldraskap

Familjer och missbruk

Flodhästen i vardagsrummet

Lek och verklighet

*Steg in i livet, 12-stegsprogrammet
som modell för andligt växande*

Tid med tonåringar

Tidig upptäckt

Unga vid Vändpunkten

Vid sunda vätskor

Vuxna barn till alkoholister

Vändpunkten

Tommy Hellsten

Socialstyrelsen 1994:29

Melody Beattie

Claudia Black

Socialstyrelsen 1993:6

Bengtsson/Gavelin

Tommy Hellsten

DW Winnicott

J K Miller

Anna Torbionsson

B Jonasson/A Leo-Andersson

Thomas Lindstein

T Gorski/Marlene Miller

J Wolitz

Thomas Lindstein

Förlags AB Nytt Liv

Nordstedts,
ISBN 91-1-972761-5

Natur och Kultur

Förlaget Tiger

Förlags AB Nytt Liv

Natur och Kultur

LT:s förlag

Utb.förlaget brevskolan
ISBN 91-36-033274-3

Förlaget Gothia

Provita

Provita

Förlaget Gothia

För vidare tips, se Litteraturförslag från Ersta Vändpunkten (10.4)

10.3 FILMTIPS

Gilbert Grape

Hemligheten

Med rätt att leva

Min store tjocke far

Kan hyras på närmaste videotek

Måsen Film AB

Filmateljén AB

Kan hyras på närmaste videotek

08-15 45 60

031-13 16 30

"Dessa mina minsta..."

Katrin Palmer, Strängnäs stift 1997

10.4 LITTERTURFÖRSLAG FRÅN ERSTA VÄNDPUNKTEN

De titlar som markerats med * fokuserar på barnens situation

<i>Absolut alkohol</i>		
- sanning och konsekvenser	Olow Ulwan/Ingalill Mosander	Natur och Kultur
<i>Al-Anon Family Groups</i>	Al-Anons "Stora bok"	Al-Anon
* <i>Alatzen- hopp för barn till alkoholister</i>	Al-Anon	
<i>Alkoholismens alfabet</i>	Lars Söderling	Larsons förlag
<i>Att komma till ro med det allra värsta</i>	Petra Östergren	Natur och Kultur
* <i>Barn i familjer med alkoholproblem</i>	Lars Söderling	Skolhälsovård 4/92-93, Förlagshuset Gothia
* <i>Barn till alkoholmissbrukare</i>	SoS-rapport 1993:18	Fritzes
* <i>Barnet i alkoholistfamiljen</i>	Rapportserien 1992, Kerstin Hägerz	Rädda Barnen
<i>Den medberoendes guide till de tolv stegen</i>	Melody Beattie	Norstedts
* <i>De tolv stegen för vuxna barn till alkoholister och från andra dysfunktionella familjer</i>		ACOA:s förlag
<i>Den osynliga elefanten</i>	Jörgen Nissen	Libris
<i>Eftersom mamma/pappa drack för mycket</i>	Judith S Seixas/Geraldine Youcha	Prisma
<i>Ersta Värdpunktens Barn- och Tonårsprogram</i>		Socialhögskolan
* <i>Hjärtar, clownar och tapetblommor</i>		Folkhälsoinstitutet
* <i>Insaresser för barn till missbrukare</i>	Kartläggning våren 1996	Folkhälsoinstitutet
<i>Jaget och missbrukaren</i>	Craig Nakken	Proprius
<i>Din är dagen & Var morgon ny</i>	Meditationsböcker	Proprius
<i>Svensk alkoholpolitik - en strategi för framtiden</i>	SOU 1994:24	Fritzes
* <i>Vad betyder "full", mamma?</i>		Al-Anon
* <i>Vuxna barn till alkoholister</i>	Janet Woititz	Larsons förlag
<i>Vägar-serien</i>		Proprius
1) <i>Att stå fri - och leva i kärlek.</i> De anhörigas balansgång		10) <i>Släpp taget - det är räddningen.</i> Terapi för missbrukarens närmaste
2) <i>Från rädsla till förtroende.</i> En väg till ny livssyn		11) <i>Att bekämpa sin rädsla.</i> När familjen förnekar drogproblemet
4) <i>Inte jag! Att förneka - en flyktväg eller livlina?</i>		12) <i>Var har Du Ditt hjärta?</i> När missbruk har blivit vårt andliga centrum
5) * <i>När pappa dricker.</i> Vad ska man säga till barnen?		13) <i>Det gäller oss också.</i> Låt hela familjen bli frisk!
7) <i>Vad ska man göra?</i> Arbetsbok för anhöriga till missbrukare		14) <i>En alkoholist blir nykter - och sedan?</i>
8) <i>Alkoholismen som karusell.</i> Drama om förnekandets roll		15) <i>Sorg - en normal reaktion på alkoholism</i>
9) <i>Torrfyllda.</i> Att vara fri - men ändå fången		16) <i>När missbrukaren förnekar sitt beroende.</i> Några råd till de berörda

10.5 ADRESSLISTA

Brommadiologen

Harry Månsus

Åkeshovsvägen 29

161 51 BROMMA

Telefon: 08-80 49 80

(Nätverksträffar, Sinnesrogudstjänster, andlig och etisk rådgivning för präster och diakoner inom Minnesota-modellen)

Ersta Vändpunkten

Box 4619

116 91 STOCKHOLM

Besöksadress: Folkungagatan 129

Telefon: 08-08714 62 16

Laurel Krossnes

CAP-utbildningen/Charlieprogrammet

Skinnaråsvägen 11

191 75 SOLLENTUNA

Telefon: 08-754 54 75

Rädda Barnen

Torsgatan 4

107 88 STOCKHOLM

Inger Ekbohm / Armi Arnell

Telefon: 08-698 91 29

Telefax: 08-698 90 13

DKSN - Hela människan (De Kristna Samfundens Nykterhetsrörelse)

Lästmakargatan 18

Box 1769

111 87 STOCKHOLM

Telefon: 08-453 68 50

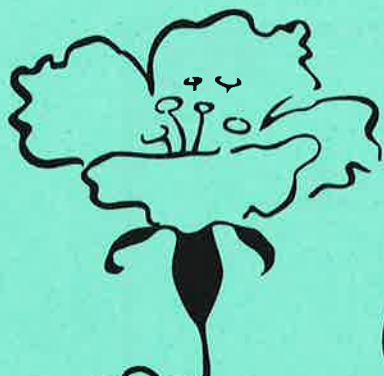
Telefax: 08-453 68 60

Fler häften kan beställas från:

Strängnäs stiftskansli
Box 84
645 22 STRÄNGNÄS

Telefon 0152-242 00
Telefax 0152-242 45
E-post strangnas.stift@mail.svkyrkan.se

*Gud, giv mig
sinnesro att acceptera
det jag inte kan
förändra,
mod att förändra
det jag kan
och förstånd
att inse skillnaden.
Ske Din vilja,
inte min.*